

Satu ja Aatos

Tarinallista taidekasvatusta teatterin keinoin

*Menetelmä-
opas*

LASTENKULTTUURIKESKUS
VERSO

Versotarhan satoa

*Lastenkulttuurikeskus Verson
menetelmäoppaat*

Lastenkulttuurikeskus Verso on vuodesta 2008 alkaen toiminnut Varkauden ja Pieksämäen seudulla verkostomuotoisena lastenkulttuurikeskuksena. Nykyisin Verso toimii myös Mikkelin ja Savonlinnan seuduilla ja versoverkostoon kuuluu 11 kuntaa. Painopistealueina Verson toiminnassa ovat leikki- ja toimintaympäristöjen kehittäminen, tarinallinen taidekasvatus sekä nukketeatteritaide.

Versoverkko Etelä-Savoon -hanke (2012 – 2014) on Lastenkulttuurikeskus Verson hallinnoima kehittämis- ja koulutushanke, jonka aikana on kehitetty luovuutta edistäviä toimintamalleja ja kulttuurikasvatuksen menetelmiä osaksi kuntien pysyvää palvelutoimintaa. Yhdeksän eteläsavolaisen kunnan alueella on toteutettu pilotteja, joissa on kehitetty yhdessä taiteilijoiden sekä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, alakoulujen ja kirjastojen toimijoiden kanssa uusia taidekasvatuksen toimintamuotoja.

Hankkeen aikana syntyneestä Versotarhan sadosta on valmistunut menetelmäoppaita versotarhureiden avuksi kasvattamaan luovuuden versoja kaikkialla, missä kylvetään taiteen ja kulttuurin siemeniä.

Onnea matkaan versotarhurin työssäs!

Lisätietoja:

Varkauden kaupunki / Soisalo-opisto / Lastenkulttuurikeskus Verso

Koordinaattori Mervi Riikonen
mervi.riikonen@soisalo-opisto.fi / 040 713 8669

Kulttuurituottaja Terhi Siippainen
terhi.siippainen@soisalo-opisto.fi / 044 743 6409

www.versoverkko.fi

Katja Kähkönen (toim. Terhi Siippainen)

Satu ja Aatos

Tarinallista taidekasvatusta teatterin keinoin

Sisältö

Johdanto.....	3
Satu ja Aatos pähkinänkuoressa	4
Satu	6
Aatos	8
Satu-täti haistaa parhaat sadut.....	10
Tarvikkeet	11
Kirjallisuutta	12
Satu-täti lukee tunnetarinoita.....	13
Satu herättää Aatoksen	14
Aatoksen aatokset	16
Kuvia tunnetiloista	18

Kuvat: Terhi Siippainen, Katja Kähkönen
Ulkoasu: Mainostoimisto Luode

Johdanto

Joroisissa, Juvalla ja Rantasalmella toimivassa Toenperän kirjastossa käynnistettiin tammikuussa 2013 Versoverkko Etelä-Savoon -hankkeen pilotti kehittämään kirjastojen satutuntitoimintaa teatterillisin keinoin.

Pilotissa kehitetty *Satu ja Aatos* -menetelmä laajentaa perinteistä satutuntikäsitettä yhdistämällä 45 minuutin kokonaisuuteen tarinallisen taidekasvatuksen, tunnetaitokasvatuksen sekä teatterillisen itseilmaisun.

Satu-täti pitää lapsille kirjastossa tunneteemaan liittyvän satutunnin. Menetelmässä on mukana *Aatos*-pää, teatterilavaste, jonka avulla satua ja sen herättämiä ajatuksia ja tunteita käsitellään teatterillisin menetelmin, muun muassa nukketeatteri- ja naamio-teatteritekniikoita hyödyntämällä. Tunneteemoina pilotin aikana käytettiin ystävyyttä ja rakkautta, pelkoja ja kiukkua.

Satu ja Aatos -menetelmän on ideoinut nukketeatteritaiteilija Katja Kähkönen, joka on toteuttanut *Satu ja Aatos*-tuokioita Toenperän kirjastoissa sekä kouluissa, esikouluissa ja päiväkodeissa.

Kirjasto on lastenkulttuuritoiminnalle tärkeä paikka saavutettavuutensa kannalta, ja kirjastoille satutuntitoiminnalla on suuri merkitys. Pilotissa satutuntikäsitettä on laajennettu. Satutunnit ovat taidekasvatuksen lisäksi myös hyvä kanava tunnetaitojen opetteluun.

Toenperän kirjastojen satutuntien *Satu ja Aatos*-menetelmä on suunnattu alle kouluikäisille, mutta variaatioita voi tehdä eri-ikäisille. *Satu ja Aatos* -menetelmä toimii parhaiten 4-8-vuotiaiden ryhmissä, joiden koko on korkeintaan 20 lasta.

Satutunnit kirjastossa ovat perinne, joka kannattaa hölskyttää ja freesata tämän päivän tarpeiden mukaisiksi. Tarvitsemme laatua joka tempaa tämän päivän lapsen mukaan ja kiinnostaa myös aikuista tuomaan lapset mukaan. Satu ja Aatos on taide- ja tunnekasvatuksellinen menetelmä siihen.

Päivi Lehmusvuori

Toenperän kirjasto, Juva

Satutuntitoiminnalla on suuri merkitys alle kouluikäisten lasten osalta sekä lukemiskasvatuksen sekä kirjastonkäytön opetteluun kannalta. Satu ja Aatos on toiminut Joroisissa oikein hyvin ja palaute on ollut positiivista.

Jaana Sopanen

Toenperän kirjasto, Joroinen

Satutuntitoiminta harjaannuttaa lapset rauhoittumaan sadun äärelle, eläytymään sen maailmaan, mutta myös toimimaan itse: pohtimaan, riehaantumaan, leikkimään. Satu ja kertomuksellisuus on ihmisen ydintoiminto. Sen kautta hän käsittelee ja jäsentää ympäröivää maailmaa: kohtaamiaan ihmisiä ja tilanteita.

Jenni Kyllönen-Peltoniemi

Toenperän kirjasto, Rantasalmi

Satu ja Aatos Pähkinäkuoressa

- Satu ja Aatos-menetelmä yhdistää tarinallisen taidekasvatuksen, teatterillisen taidekasvatuksen ja tunnetaitokasvatuksen.
- Pääasiallinen kohderyhmä ovat 4 – 8-vuotiaat. Menetelmää voi soveltaa myös eri ikäisille.
- Menetelmää voi toteuttaa kirjastoissa, koululuokissa, esiopetusryhmissä tai varhaiskasvatuksen tiloissa.
- Parhaiten toimintaan sopii tila, joka on suljettu ja intiimi. Menetelmää on toteutettu vapaassa lattiatilassa sekä pöydän ääressä.
- Satutunnin vetäjä on "Satu-tädin" roolissa.
- Menetelmää varten tarvitaan Satu-tädin asu, Aatos-lavaste, tunneteemoittain valikoitua lastenkirjallisuutta, suurennuslasi sekä piirustusvälineet (lehtiöitä, paksuja tusseja).
- Saduksi valitaan etukäteen noin 15 minuutin pituinen tarina, joka sijoitetaan kirjastoon Satu ja Aatos-tuokion alussa yhdessä löydettäväksi.
- Satu-täti toivottaa lapset tervetulleeksi ja esittelee itsensä, jos ryhmä ei ole tuttu.

- Satu-täti etsii kirjan yhdessä lasten kanssa toiminnallisesti. Satu-täti haistaa parhaat sadut, joten etsinnän olennainen osa on kirjallisuuden haistelu. Jotkut sadut tuoksuvat hyvältä, juuri siihen hetkeen sopivalta.
- Satu-täti lukee sadun istuen piirissä tasavertaisesti lasten kanssa.
- Kun satu on luettu, Aatoksella on Sadulle sanottavaa.

Satu kuuntelee Aatosta ja kertoo Aatoksen tarpeet lapsille.

- Lapset piirtävät Aatokselle ajatuksia ja piirretyt ajatukset esitellään Aatoksen aatoksissa.
- Satutuokio päättyy runoon.

*piirretyt ajatukset
esitellään Aatoksen
aatoksissa.*

Satu

Satu ja Aatos-menetelmän Satu-täti on fiktiivinen hahmo joka johdattelee lapset tutustumaan kirjallisuuteen teatterillisin menetelmin. Kiinnostusta kirjoihin herätellään muun muassa fyysistämällä kirjallisuuden etsiminen. Satuja etsitään haistelemalla kirjoja, eli hyviä satuja.

Satu-täti käyttää värikästä kieltä, jossa sanaleikit ovat tärkeässä roolissa.

Satu herättelee rohkeasti lapsissa erilaisia, niin myönteisiä kuin kielteisiäkin tunteita. Satu ei ole hyveellisempi kuin muut, vaan tekee itsekin virheitä. Satu altistaa itsensä mielipiteille, herättää tunteita muissa ja on avoimesti läsnä omine tunteineen.

Satu-täti voi olla vaikka

etsivä, kirjailija, tutkimusmatkailija, jumppamaikka, toimitusjohtaja,

”Satu on hahmona aika railakas, tyylikäs ja vähän turhamainen, ei liian turvallinen ja pehmeä, vaan lapsia haastava, hassu ja mielenkiintoinen. Sekin tuo satutuntitoimintaan jotain muuta. Raikkautta. Huumoria. Särmää.”

Jenni Kyllönen-Peltoniemi, Toenperän kirjasto

”Katja Kähkösen luoma sadun hahmo kääntää pääläelleen mielikuvat sadusta vain pienille lapsille kuuluvana tai vain vanhojen ihmisten harrastamana juttuna. Katjan Satu on hemaiseva, värikäs, kiinnostava ja hauska. Kuin sadut itse.”

Päivi Lehmusvuori, Toenperän kirjasto

kirjastonhoitaja...

Hei! Olen Satu.
Entäs sinä?
Kiva kun tulit.

Olen siis Satu.
En ole taru, enkä kertomus.
Minua ei lueta, vaikka kaverini
lukevatkin ajatuksiani
aika hyvin.

Katsellessani kerran kirjan
kuvituksia löysin yksinäisen
Aatoksen. Aatoksesta tuli
ottopoikani, koska otin hänet
mukaan kirjasta.

Osaan satuilla...
Tykkään ahmia satuja!
Haistan hyvät sadut.
Ja koska olen Satu,
tuoksen hyvälle.

Satu on lopussa
ja menee kahville.
Nähdään ensi
kerralla!

Aatos

*Satu-tädin ottopoika Aatos
on ujo eikä puhu ääneen.*

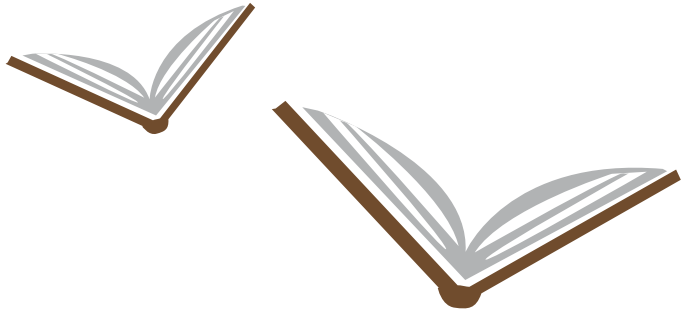

Aatos on kaksiulotteinen pää, joka toimii myös teatterilavasteena. Aatokselta puuttuu päälaki, joten hänen päähänsä voi kuvittaa sadun herättämiä ajatuksia ja tunteita. Aatoksen kautta lapset voivat ulkoistaa omat ajatuksensa Aatoksen aatoksiksi. Aatoksen päässä voi vierailla: esittää esityksiä ja asioita. Aatosta voi käyttää erilaisten nukketeatteritekniikoiden kokeilemiseen.

Aatos-lavasteen käyttö kasvattaa esiintymiskokemusta, koska jokainen lapsi vierailee Aatoksen aatoksissa esittämässä ajatuksiaan. Näin lapsi asettaa itsensä huomaamattaan huomion keskipisteeksi. Aatoksissa voi vierailla yksin tai yhdessä. Jos lapsi on ujo, Satu vie lapsen aatokset (yleensä piirustuksen) kaikkien nähtäville Aatoksen aatoksiin, jotta jokainen lapsi tulee kuulluksi eikä jää toiminnan ulkopuolelle. Useimmiten ujoimmatkin rohkaistuvat esittämään aatoksia muutaman satutunnin kuluessa.

Satu-tädin ottopoika Aatos on ujo eikä puhu ääneen, vaan kuiskii asiansa Satu-tädille. Tosin joskus Aatos voi olla suutuksissa, eikä puhu edes Sadulle. Silloin voi kokeilla, puhuuko Aatos lapsille. Lapset lähtevät helposti mukaan kuuntelemaan Aatosta, ja yleensä lapset myös kuulevat Aatoksen ajatukset.

Aatos on ujo.
Satu herättää
Aatoksen

Sadun rohkaisemana
Aatos saa aikaan vaikka mitä!

Mielessä liikkuvat
Aatokset
voi piirtää paperille,
eli kuvittaa.

Aatos on hiljainen

Aatos on kuvitus,
ei kuvatus.

Aatos tarkoittaa samaa
kuin miete tai ajatus.

Aatoksella voi olla myös kuryja
ja kuryja aatoksia.

Satu ja Aatos

Satu-täti Haistaa hyvät sadut

"Satu ja Aatos -menetelmä on erilainen satutunti, joka osallistaa, tarttuu rohkeasti myös hankaliin kysymyksiin ja antaa menetelmänä lapsille mahdollisuuden työstää erilaisia tunteita.

Se antaa lapsille myös varmuutta esittää asioita muiden edessä, ryhmässä."

Jenni Kyllönen-Peltoniemi
Toenperän kirjasto, Rantasalmi

Satu-täti etsii kirjan yhdessä lasten kanssa toiminnallisesti. Koska Satu-täti haistaa parhaat sadut, etsinnän olennainen osa on kirjallisuuden haistelu. Jotkut sadut tuoksuvat hyvältä, juuri siihen hetkeen sopivalta.

*"Mitä minun tekisi mieli lukea tänään?
Mikä tuoksuu hyvältä?"*

Satu-täti haistaa myös lasten päät, koska hyviä satuja voi olla lasten päissä, kun he ovat lukeneet, kuunnelleet tai keksineet hyviä satuja. Tällä motivoidaan lapsia lukemaan ja kuuntelemaan satuja, sillä he kertovat kirjallisuuskokemuksistaan usein yleisinä.

Satu-tuokion päätteeksi Satu valitsee mukaansa lapsen, joka haistaa kirjaston runokirjahyllystä runokirjan. Runokirjasta haistellaan yhdessä parhaimman tuoksuinen runo, jonka Satu-täti lukee tuokion päätteeksi. Satu-täti voi myös johdatella runon lukemiseen.

"Jostakin tulee vielä hyvä tuoksu..."

Kirjan mahdollisia sijoituspaikkoja:

- Kirjahyllyt (päällä, alla, muiden kirjojen välissä, takana)
- Aatoksen pää (kirja on Aatoksen aatoksissa)
- Kirjaston WC
- Roskakori
- Kirjaston lainaustiski
- Opettajan tuoli

Tarvikkeet

Satu-täidin asu

Asu ei ole satumainen eikä tätimäinen. Satu ja Aatos-menetelmään sopiva asu herättää lapsissa mielenkiinnon, erottuu arkivaatteista ja tuo Satu-täidin nykyaikaan.

Aatos-lavaste

Vanerista tai muusta vastaavasta materiaalista valmistettu tukeva kaksikulotteinen pää. Päälakea ei ole, jotta Aatoksille jää tilaa, näemme ajatukset.

Suurennuslasi

Suurennuslasia käytetään ilmeiden liioitteluun, tunteiden teatterillistamiseen. Koomisuus pitää yllä mielenkiintoa, mutta tunne fokuksessa.

Piirustusvälineet

A5-kokoisia lehtiöitä tukevasta paperista ja paksuja tusseja.

Kirjat

Tunneteemoittain valikoitua lastenkirjallisuutta (katso kirjavinkit sivulta 12).

*Asu ei ole
satumainen
eikä tätimäinen*

*Jostakin
tulee vielä hyvä
tuoksu...*

Tunneteemoihin soveltuva kirjallisuutta

Anna ja Antti, ei saa!

Parvela, Timo. WS 2002.

Ei! sanoi pieni hirviö

Güettler, Kalle; Helmsdal, Rakel;

Jónsdóttir, Áslaug.

Suomennos: Sari Peltonen

Kustannus Oy Pieni Karhu. 2010.

Haluan hattuni takaisin

Jon Klassen. WSOY 2013.

Suomennos: Pirkko Harainen.

Hei hei, Luppis

Benjamin Chaud, WSOY 2011.

Suomennos: Mikael Ahlström.

Hupakko Lepakko

Tony Ross & Jeanne Willis.

Lasten keskus 2006.

Kaunotar ja hirviö

Sarah Gibb ja Ursula Jones.

Aurinko kustannus 2012.

Suomennos: Tarja Kanerva

Kuinkas sitten kävikään?

Jansson, Tove.

17. p. Reiät leikannut WSOY 2002.

Suomennos: Hannes Korpi-Anttila.

Kuka lohduttaisi Nytyitä?

Jansson, Tove. WSOY 1960.

Suomennos: Kirsi Kunnas

Martti murehtija

Browne, Anthony.

Lasten keskus 2006.

Mikko Mallikas ja Mulperi

Bergström, Gunilla. Tammi 1979.

Suomennos: Kaija Pakkanen.

Minttu ja paras ystävä

Harjanne, Maikki. Otava 2013.

Miten satujen susista selvittäään

Child, Lauren. Pieni karhu 2006.

Suomennos: Riitta Oittinen.

Muistojen puu

Teckentrup Britta.

Lasten keskus 2013.

Suomennos: Tuula Korolainen.

Myyrä Puhemiehenä

Miler, Zdeněk& Doskocilov,

Hana. Tammi 2002.

Se pikkuinen Lotta

Lindgren, Astrid.

Kuvitus Ilon Wikland.

WSOY 1997.

Suomennos: Eila Kivikkaho.

Sika ja tunteet

Vuori, Julia. Otava 2004.

Sukkahukka

Heikkilä, Petra.

Lasten Keskus 2002.

Vesta-Linnea ja hirviö-äiti

Appelgren, Tove. Tammi 2009.

Yrmy ja ärmätti

Corderoy, Tracey.

Kuvittanut Lee Wildish.

Kustannus-Mäkelä 2010.

Suomennos: Raija Rintamäki.

Satu-täti lukee tunnetarinoita

Satu herättää aatoksia ja kannustaa lasta käyttämään mielikuvitustaan. Satuun eläytyminen ja satuilu antavat mahdollisuuden käsitellä vaikeita asioita sopivan etäisyyden päästä. Sadun ja teatterillisten harjoitteiden kautta opitaan tunnistamaan tunteita ja ilmaisemaan niitä. Satujen kuunteleminen ja niiden työstäminen esittävän taiteen keinoin auttavat lasta sanoittamaan, kuvittamaan ja kehittämään kokemuksiaan ja löytämään yhteyksiä niiden välille. Saduissa on usein kaikkia koskettavia, inhimillisen elämän teemoja. Sadun avulla opetellaan ymmärtämään itseä, muita ja ympäröivää maailmaa paremmin.

Menetelmää voi toteuttaa kirjastoissa, koululuokissa, esiopetusryhmissä tai varhaiskasvatuksen tiloissa.

Parhaiten toimintaan sopii tila, joka on suljettu ja intiimi. Tiiviisti lähellä toinen toistaan toimiminen luo turvallisuuden ja yhdessä tekemisen tunnetta ja huomio keskittyy paremmin toimintaan. Satu ja Aatos-menetelmässä lapset eivät tarvitse tilaa ympärilleen. Menetelmää on toteutettu vapaassa lattiatilassa sekä pöydän ääressä.

”Satu on kirjallisuuden kehto. Sadut kertovat meille piilotarinoita tunteista, kasvusta ja selviytymisestä. Ne ovat jokaisen omaa ja kaikille yhteisiä - eikä vaan suomen kielellä vaan kaikilla kielillä.

Sadun ja Aatoksen yksi kulmakivi on kirjallisuus, kuva ja tarina ja elävä kerronta. Sellaisena se ei ole vain ilmaisukasvatusta, teatteritekniikoita hyödyntävä satutunti vaan myös sanataidekasvatusta mitä parhaimmalla tavalla.

Tunteet ovat kirjallisuuden perustavaa raaka-ainetta. Silti niitä hyvinkin vähän käsitellään lukemisen yhteydessä. Sadun ja Aatoksen menetelmä antaa tavan lähestyä tunteita lasten kokemana, auttaa sanallistamaan ja ilmaisemaan omia tuntemuksia ja tunteita. Se on rohkeaa ja hienoa.”

Päivi Lehmusvuori, Toenperän kirjasto

Satu herättää Aatoksen

”Satu ja Aatos-tuokion yksi perusta on tasa-arvoinen vuorovaikutus lasten kanssa. Satu lukee sadut samalla tasolla kuin lapset, keskustelee lasten kanssa, kysyy ja ottaa lapset huomioon.

Tuokio sisältää aina lasten omaa aktiivisuutta. Toiminnallisuus on tärkeä osa satutuntia, se on tavoitteellista ja sisällön mukaan harkittua. Tunti on pienoistyöpaja. Tekeminen on oppimisen ytimää, tekemällä oppii ja omaksuu itselleen asioita parhaiten.”

Päivi Lehmusvuori
Toenperän kirjasto, Juva

Sadun lukemisen jälkeen Satu-täti kysyy Aatoksen mietteitä ja kertoo ne lapsille. Usein Aatos pyytää lapsia piirtämään sadun herättämiä ajatuksia ja tuomaan ne Aatoksen aatoksiksi.

Esimerkkejä Sadun, Aatoksen ja lasten välisestä vuorovaikutuksesta on koottu oppaan viimeisille sivuille.

Jokaisella kerralla voi kokeilussa olla eri tekniikka, esimerkiksi käsi-, ilme-, paperi-, esineteatteria. Jatkuvuuden kannalta on kuitenkin parempi, että tekniikka ei vaihtelee koko ajan.

Jokaisella
kerralla voi
kokeilussa olla eri
tekniikka.

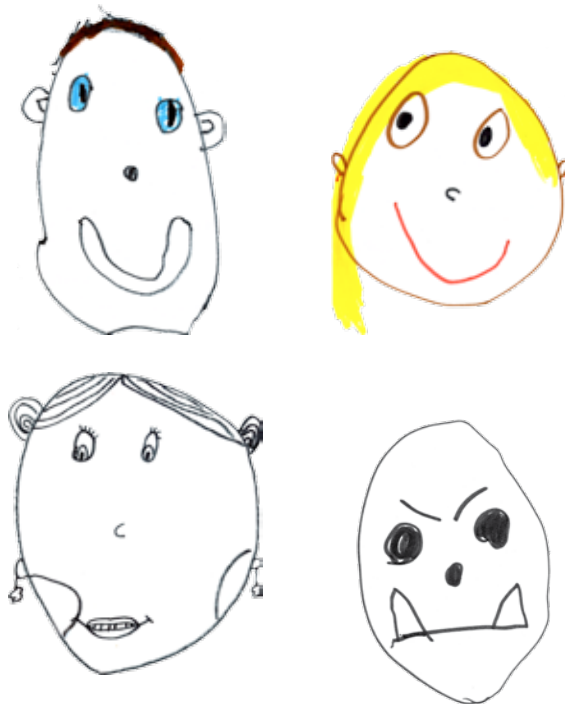
Aatoksen aatokset

Kerran, kun Aatos oli kiukkuinen, eikä puhunutkaan Sadulle, lapset saivat itse kuunnella Aatoksen aatoksia ja kertoa ne Sadulle. Ne olivatkin mielenkiintoisia:

- *Aatos haluaa harkkia ja kakkua!*
- *Aatos kertoi, että rakastaa sinua.*
- *Aatos pyytää anteeksi.*

Aatos ei ollut koskaan nähnyt painajaisia, mutta kerran hän halusi kovasti nähdä, miltä painajaiset näyttävät. Lapset keksivät Aatokselle painajaisia.

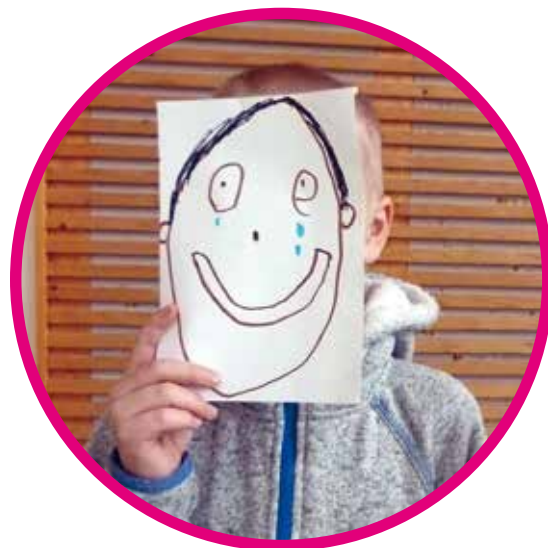

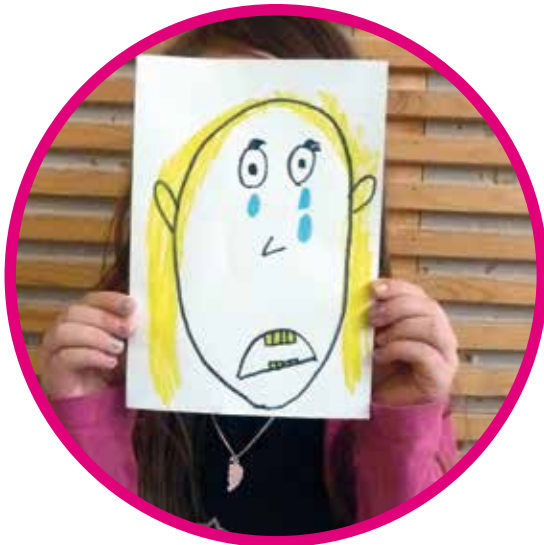

Lapset keksivät
Aatokselle aatoksia.

*"Satu herättelee
rohkeasti lapsissa
erilaisia, niin
myönteisiä kuin
kielteisiäkin tunteita."*

www.facebook.com/LastenkulttuurikeskusVerso

ISBN 978-951-97878-9-3 (nid.)
ISBN 978-952-68134-0-0 (PDF)